

ԲԱՆԵՍՈՒՐԱԿԱՆ

ՅԱԶԱԽԱՊԱՏՈՒՄ (1215)

(ՋՆՈՒ. Ս. Յ. Թ. 94)

Յաճախագուտումի հնագոյն ձեռագիր-ներէն մին է այս, եթէ ոչ ամենակինը, և ուշագրաւ ու հետաքրքրական է շատ մը տեսակէտներէ: Արտաւազդ Արք. Սիւրմէ-եան ցուցակագրած է զայն ժամանակին և ծանօթացուցած բանասէրներու (Տես Յու-ցակ Ձեռագրաց Երոճաղէմի, Ա. Հատոր, Վենետիկ, 1948, էջ 225-8): Կան սակայն կարգ մը կէտեր և հարցեր որոնց անգրա-դանանք օգտակար կը համարինք:

1. — Ներկայ Ձեռագիրը եւ Վեներիկի 1838ի օպագրութիւնը. — Գիշեալ տպագրու-թիւնը կատարուած է՝ 1673 թուին օրինակ-ուած ընտիր ձեռագրէ մը, որ գաղափար ունեցած է ՅՀԸ = 929 թուին գրուած եր-կաթագիր օրինակ մը: Այդ երկաթագիր օ-րինակին սկիզբը պակտասուօրէ եղած, թերթ ինկած ըլլալով, Վենետիկի տպագրութեան 10րդ էջին ստորոտը գրուած ծանօթութիւն մը կը ցուցնէ այն տողը ուրիշ կը սկսի հնագոյն օրինակը. «Եւ բարբառք ահաւոր սպառնալեացն . . .»: Արդ, ճիշդ նոյն բա-ռերով կը սկսի նաեւ մեր թիւ 94 ձեռագիրը Յաճախագուտումի, որ օրինակուած է Ոկի՝ = 1215ին, Ակնեիի մէջ. Երկու օրինակ-ներուն, տպուածին և մեր ձեռագրին, բազ-դատութիւնը կը ցուցնէ ընթերցուածներու նոյնութիւն: Ուրեմն առնուազն շատ հաւա-նական է, եթէ ոչ բոլորովին հաստատ, որ մեր թիւ 94 ձեռագիրին ալ իբր գաղափար ունեցած ըլլայ 929 թուականը կրող երկա-թագիր օրինակը:

2. — Գաղափարը՝ ստուգաբան օրինակ. — Մեր ձեռագրին գրիչը, Պետրոս կրօնա-ւոր, իր նախընծայ գործը կազմող այս գրքի յիշատակարանին մէջ կ'ըսէ թէ «ստուգա-բան օրինակ»ին պատճառաւ համարձակած է կատարել այս աշխատանքը հակառակ իր անվարժ ըլլալուն:

3. — Մեր թ. 94 եւ Էջմիածնի թ. 947 ձեռագիրները. — Այժմ իբրեւ առանձին ձե-

ռագիրներ ներկայացող այս երկու հատոր-ները ժամանակին եղած են մէկ հատոր, և արկածով բաժնուած են իրարմէ: Էջմիածնի ձեռագրին գրիչը՝ Պետրոս, Մերերիանոսի ճառերը պարունակող այդ ձեռագիրը օրի-նակած է նոյն Ակնեիի Վանքին մէջ, նոյն 1215 թուականին, և նոյն Թորոս վանահօր յանձնարարութեամբ: Ձեռագիրը կազմուած է Թուրքի անուոն անձի մը ձեռքով (Յիշտ. Ձեռագրաց, էջ 777):

Այս երկու ձեռագիրներուն նախապէս միակ հատոր մը եղած ըլլալուն ուրիշ մէկ փաստը պիտի կազմէր պարկաւածարներու թիւը, եթէ նշանակուած ըլլար ցուցակա-գրողներուն կողմէ: Մեր ձեռագրին պրա-կահամարները գրուած են այրուքնի յա-ջորդական կարգով, Բ-Ծ. Աը կորած է: Ըստ այսմ, սպասելի է որ Էջմիածնի թ. 947 ձեռագրին առաջին պրակը ունենայ Կ հա-մարագիրը: Մեր ձեռագրին վերջին Ծ պրակը լման չէ, ալ ունի 7 թերթ միայն, որուն վերջին թերթին վերջին երեք սիւնակները կը պարունակէին գրչին մեծ յիշատակարանը:

4. — Թիւ 94 ձեռագրին գրչութիւնը. — Մեր ձեռագրին առաջին 18 թերթերը գրը-ուած են անկիւնաւոր մեծ երկաթագրով, մինչ 19րդ թերթին առաջին երեսին առա-ջին սիւնակը նոյն երկաթագրով է իսկ եր-կրորդ սիւնակին գրիչը կը փոխուի կը դառ-նայ հին բուրգի, և այնուհետեւ կը շա-րունակուի այդպէս: Յիշեալ երեսին լուսա-նկարը կը գնենք այստեղ հնագրական տե-սակէտէ անոր ընծայած շահեկանութեան համար: Դիտելի է որ բուրգի մէջ մի քանի տառեր կը պահեն երկաթագրի ձևեր, ինչպէս 2, 2, 3, վերջինը ոչ միշտ:

5. — Ձոյգ գրիչներ, հայր եւ որդի. — Դիտելու տեսակին այդ փոփոխութիւնը հե-տեանքն է գրիչներու տարբերութեան: Երկրորդ գրիչը, Պետրոս կրօնաւոր, իր յի-շատակարանին մէջ կը յայտնէ թէ գրքին սկզբնաւորութիւնը կատարած է իր ծնողքը՝ հայրը, և ապա ինքը շարունակած է:

6. — Թիւ 94 ձեռագրին քերտոյքները. — Ինչպէս վերը յիշեցինք, մեր այս ձեռագիրը կը սկսի երկրորդ պրակով. կը պակսի ա-ռաջին պրակը, որ պիտի պարունակէր Լու-սաւորչի առաջին ճառը և երկրորդ ճառին մէկ մասը: Սիւրմէեանի մուցակին մէջ

